

Problematika dat v oblasti plánování regionální sociální politiky

Mgr. Jan Mandys, Ph.D., Bc. Monika Mojžíšová
Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní

XVIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách

17. – 19. 6. 2015 Hustopeče

Úvod

- sociální politika napomáhá udržovat společnost v rovnováze a vytváří podmínky pro nápravu disharmonických společenských nerovností
- řadí se mezi politiku zátěžovou, která nepřináší viditelné okamžité ekonomické zisky
- musí vycházet z relevantních znalostí, aby docházelo ke správnému působení sociální politiky
- klíčovým aktérem funkčního systému sociál. politiky jsou ukazatele socio-demografické, ekonomické, geografické, a seriózní datové informace
- důležité je jasně definovat klíčové oblasti sběru dat a nastavit jejich systematický sběr, aby tato data mohla posloužit rozhodovacím procesům místní samosprávy v dlouhodobém horizontu

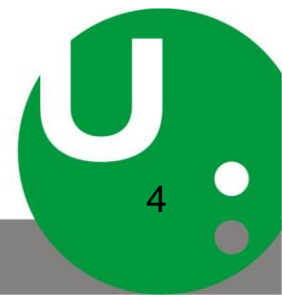
Úvod

- v procesech komunitního plánování je často vidět situace, kdy si politická reprezentace od systému plánování slibuje informace o tom, které služby systém považuje za efektivní, a které ne
- to znamená, že účastníci procesu jsou nuceni sami sebe navzájem hodnotit a posuzovat svou individuální efektivitu vůči konkurenčním organizacím bez definice jasných kritérií „úspěšné a potřebné“ organizace
- veřejná správa tedy přesouvá odpovědnost na jinou část systému
- obvykle nejsou definovány objektivní ani subjektivní ukazatele, které by místní správě napomohly
- důležité je zvážit, zda veřejná správa výzkumy pro svá rozhodování potřebuje či nikoliv, jaká konkrétní data vyžaduje, jedná se ale pouze o podkladový materiál, nikoliv o exaktní určení nejlepší cesty

System plánování sociál. politiky pro potřeby obce

- systém plánování předepisuje příslušná legislativa a teoretické koncepty, jež vymezují pojem komunitní plánování
- záleží na velikosti obce a na ochotě vedení města a zastupitelstva řešit sociální politiku s přispěním místní komunity
- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů
- cílem je vytvoření komunitního plánu, který bude posilovat sociální soudružnost obyvatelstva, podporovat sociální začleňování a předcházet sociálnímu vyloučení

Dilemata sběru dat pro potřeby regionální sociální politiky

- v sociální politice chybí dostupná data, která by byla zároveň systematicky sbíraná
- relevantních výzkumů s dostupnými daty není mnoho
- pro ilustraci: v rámci přípravy možné analýzy pro komunitní plánování v Pardubicích, jsme narazili přibližně na třináct výzkumných zpráv, kde jejich využití je velmi omezené
- většina z nich vznikla více než čtyři roky před započítáním citovaného výzkumu
- výzkum ukázal, že ve městě Pardubice chybí jakékoliv kontinuální sledování vybraných oblastí sociální politiky, ani nejsou definovány oblasti sociální politiky, kterou považuje zadavatel za nezbytné sledovat

Dilemata sběru dat pro potřeby regionální sociální politiky

- zadavatel by měl určovat směr regionální sociální politiky
- měl by vycházet z toho, co je místním společenstvím považováno za nezbytné, co vyplývá z potřeb občanů
- zadavatel by měl tímto způsobem determinovat trh služeb a sdělovat veřejnosti, co považuje za prioritní a nezbytné ve městě mít či nemít
- zadavatel by měl zjišťovat potřebné informace od těchto složek sociálního systému:
 - informace od veřejnosti
 - informace od poskytovatelů sociálních služeb
 - informace od uživatelů sociálních služeb

Dilemata sběru dat pro potřeby regionální sociální politiky

- analytické studie pro potřeby plánování by měly ještě obsahovat:
 - socio-demografickou analýzu sledovaného území
 - informace od zadavatele (názory politické reprezentace)
 - prostor pro případnou další potřebu, která vzniká v rámci definované zakázky
- veškeré analýzy by měly vycházet z jasně formulované zakázky zadavatele, který by měl minimálně rámcově určit hranice, v nichž se sociál. politika bude pohybovat po dané období
- **nemělo by se stávat**, že zadavatel hledá konkrétní zakázku až ve výsledcích analýzy

Návrh klíčových atributů datového systému v regionální sociální politice

Místní politická reprezentace:

- primárním podkladem pro stanovení relevantní datové základny je jasně formulovaná zakázka (očekávání), kterou politická reprezentace od komunitního plánování očekává (sítě sociálních služeb), a která by měla reflektovat názory volených zástupců o prioritách v sociální oblasti
- uvažujeme o těchto oblastech:
 - názor na kvalitu života v obci z pohledu občanů (tak jak ji vidí volený zástupce)
 - zájem občanů o oblasti veřejného života
 - dostatečnost nabídky sociálních služeb
 - definice konkrétních priorit v sociálních službách
 - konkrétní problémy v sociální oblasti
 - informovanost o sociálních službách
 - nutnost konkrétní podpory pro vybranou cílovou skupinu komunitního plánování

Návrh klíčových atributů datového systému v regionální sociální politice

Veřejnost:

- nelze očekávat, že bude sama od sebe nějak informovaná a že bude mít o oblast sociální politiky přehnaný zájem
- zájem o danou problematiku přichází nejčastěji, až se člověk setkává s nějakým sociálním problémem, který se ho dotýká osobně
- na základě konzultací mezi odborníky na sociální problematiku v Pardubicích se přikláníme k tomu, že by byla potřeba zřídit pravidelnou e-anketu a anketu v Radničním zpravodaji města Pardubic
- diskuse o časové frekvenci šetření
- dle zkušeností vyplývá, že smysluplný sběr má smysl jednou ročně, v počátku zavádění systematického sběru dvakrát za rok

Návrh klíčových atributů datového systému v regionální sociální politice

- navrhujeme tyto anketní okruhy, které je třeba vydiskutovat do detailu se zadavatelem:
 - kvalita života
 - pocit bezpečí s místem, kde respondent žije
 - přístup k informacím o sociálních službách
 - otázka dluhů (monitoring potencionálních problémů)
 - znalost sociálních služeb
 - hodnocení potřebnosti (slabé/silné stránky systému – funkčnost a dostupnost)
 - vybrané demografické charakteristiky respondenta za účelem cíleného směřování následných informací
- jako rozšiřující témata navrhujeme:

počítačová a finanční gramotnost, informovanost o komunitním plánování, finanční situace respondenta s ohledem na možné využívání sociálních služeb

Návrh klíčových atributů datového systému v regionální sociální politice

Uživatelé sociálních služeb:

- datová základna o uživatelích sociálních služeb je velmi bohatá
- tyto informace jsou prakticky nevyužité a způsob jejich zpracování a uchování často neumožňuje jejich opětovné využití v novém výzkumu
- během posledních let se počet absolventských výzkumů natolik znásobil, že je těžší získávat respondenty pro další výzkumy
- ochota respondentů odpovídat na výzkumné otázky se nijak výrazně nezvyšuje ani poté, co je jim vysvětleno, že odpovědi slouží pro potřeby místní sociální politiky
- koncept, který by umožnila tuto datovou základnu systematizovat, vypadá asi takto:
 - databáze dat výzkumu včetně publikace potřebné metodologie výzkumu
 - stanovení klíčových okruhů otázek, které by umožnili vytvořit časové řady na určitý okruh otázek, jež by šly zakomponovat do výzkumné strategie zájemce o výzkum mezi uživateli

Návrh klíčových atributů datového systému v regionální sociální politice

- za stěžejní pak považujeme tyto okruhy k zjišťování u uživatelů:
 - subjektivní hodnocení kvality života a bezpečnosti v obci
 - přístup k informacím nejenom o sociálních službách
 - identifikace potřeb respondenta vůči sociální síti
 - evidence potencionálních uživatelů prostřednictvím dotazu na budoucí možnost a zájem využívat sociální služby
 - druh využívané služby a její hodnocení
 - zdroj informací o službě, kterou využívá
 - schopnost podílet se finančně na úhradách za placené sociální služby s možností diskuze zavedení poplatků ve všech sociálních službách
 - absence sociálních služeb ve městě
 - rodinné zázemí respondenta
 - vybraná tzv. tvrdá data o uživatelích sociálních služeb

Návrh klíčových atributů datového systému v regionální sociální politice

Poskytovatelé sociálních služeb:

- data od poskytovatelů sociálních služeb jsou nejobtížněji definovatelnou položkou informačního systému regionální sociální politiky
- poskytovatelé neustále zatěžováni výkaznictvím
- veřejná správa s daty neumí efektivně nakládat, a proto dochází k nejasné zakázce od sociálního systému, kdy politická reprezentace jasně deklaruje, že finančních prostředků v sociální sféře každoročně ubývá a bude nezbytné šetřit a podporovat funkční a dobré organizace, ale nemá jasná kritéria, jakými efektivitu (funkčnost) měřit

Návrh klíčových atributů datového systému v regionální sociální politice

- veřejná správa má o poskytovatelích následující informační systémy, kde se data vyskytují:
 - registr poskytovatelů sociálních služeb
 - žádosti o dotace z obecních rozpočtů a krajských rozpočtů
 - výkaznictví pro potřeby Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, které disponuje vlastními systémy
 - benchmarking, pokud ho realizuje krajský úřad
- je nezbytné učinit tyto kroky:
 1. systematizovat dostupné informace
 2. vytvořit průniky informací a vyloučit duplicitu
 3. vytvořit sumář nejzákladnějších údajů
 4. definovat absentující okruhy otázek s ohledem na potřeby veřejné správy

Návrh klíčových atributů datového systému v regionální sociální politice

V rámci užší diskuze navrhujeme sbírat tato data/informace:

- působnost poskytovatele,
- duplicita (různí poskytovatelé poskytují stejné služby stejným nebo podobným cílovým skupinám),
- počty pracovníků v přímé péči s ohledem na množství osob, které zajišťují fungování služeb po administrativní stránce,
- průměrná kapacita služby a další způsoby a přístupy, jak efektivitu těchto druhů organizace měřit.

Hledání optimálních vzorců pro posouzení efektivity sociálních služeb by mělo být hlavním úkolem příslušných vědeckých institucí.

Stejně by tomu tak mělo být u následujících dvou dorážek. Společně totiž napomáhají konstruovat systém efektivity sociálních služeb, který bohužel v současných podmínkách není pevně ukotven.

Návrh klíčových atributů datového systému v regionální sociální politice

- náklady poskytovatelů sociálních služeb
- příjmy poskytovatelů sociálních služeb, které tvoří úhrady a optimalizace tohoto zdrojů příjmů vůči ostatním ve finančním systému organizace
- dostatečnost či nedostatečnost kapacit se zaměřením na nevyužitá místa
- informace o způsobu financování sociálních služeb
- informace o strategických plánech na zajištění finančních zdrojů poskytovatele pro své fungování
- informace o množství využívaných služeb s ohledem na specifické skupiny uživatelů (mapa potřeb)

Závěr

- sociální politika soupeří s významně silnějšími konkurenčními oblastmi veřejného života
- proto je nezbytné zjišťovat informace v oblasti datového zájmu nad rámec obsahu sociální politiky, aby bylo možné operativně vytvářet strategie sociální politiky
- do informačního systému je třeba zapojovat politickou reprezentaci, veřejnost, zájmové skupiny obyvatel, instituce, které sociální podporu poskytují (včetně obecních a jiných státních úřadů)

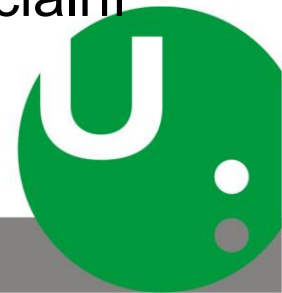
Za klíčové v oblasti sběru dat považujeme časovou pravidelnou kontinuitu jejich sběru na jasně definované okruhy a jejich vyhodnocení v takové podobě, která by umožnila dalším subjektům jejich sekundární nezávislé zpracování tak, aby byla minimalizována zátěž nového dotazování u respondentů.

Tím však nechceme rezignovat na nutnost zjišťovat nová fakta o společenské realitě.

Závěr

- plánování sociálních služeb lze jen obtížně realizovat bez strategického partnera, kterým je místní samospráva
- není možné předpokládat, že by si nějaká nezisková organizace či soukromá osoba zajišťovala koordinaci komunitního plánování, neboť by řízení jiným subjektem než samosprávou, bylo neefektivní
- místní samospráva jako jediná disponuje jak politickým (rozhodovacím), tak finančním (dotačním) kapitálem
- to ji opravňuje nést hlavní odpovědnost za dostupnost sociálních služeb
- politická reprezentace je odpovědná za podobu místní sociální sítě, musí umět definovat své vize a podle toho směřovat finanční prostředky ze svého rozpočtu

Děkujeme za pozornost

Mgr. Jan Mandys, Ph.D.¹

Bc. Monika Mojžíšová²

Ústav správních a sociálních věd¹

Ústav ekonomických věd²

Fakulta ekonomicko-správní

Univerzita Pardubice

532 10, Pardubice, Česká republika

jan.mandys@upce.cz

monika.mojzisova@student.upce.cz

